

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

AGRICULTURAL UNIVERSITY OF ATHENS

Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού Χώρου»

Ενότητα 7: Η Διάσταση του Φύλου στην Αγροτική Ανάπτυξη (4/4) 2ΔΩ

Διδάσκουσα: Ισαβέλλα Γιδαράκου

Τμήμα: Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Μαθησιακοί στόχοι

- Το μάθημα στοχεύει σε μια ολιστική και κριτική προσέγγιση της έννοιας της αγροτικής ανάπτυξης μέσα από τη διδασκαλία βασικών εννοιών και μεθόδων για την κατανόηση μιας κοινωνικά ετερογενούς αγροτικής κοινωνίας. Πλαίσιο αναφοράς αποτελεί η Ελλάδα και οι χώρες της Ε.Ε.

Λέξεις κλειδιά

- Αγροτική κοινωνία, ύπαιθρος, ανάπτυξη, δημογραφία, αγροτική εκμετάλλευση, οικογενειακή γεωργία, φύλο, νέα αγροτικότητα, πολυλειτουργικότητα

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 1/9

1. Κατηγορίες επιχειρήσεων - Χαρακτηριστικά

(Αποτελέσματα εμπειρικών ερευνών από τον ελληνικό αγροτικό χώρο)

α) Ατομικές ή εταιρικής μορφής επιχειρήσεις

- Μορφή επιχειρήσεων: ατομικές επιχειρήσεις αυτοαπασχόλησης (περίπου το 90%) ή Ο.Ε.
- Ευρεία κλίμακα κλάδων, επικέντρωση κυρίως στον κλάδο των υπηρεσιών και τη μεταποίηση εμπορία και σχέση με τα τοπικά παραγωγικά συστήματα.
- Μέση ηλικία έναρξης της επιχείρησης λίγο άνω των 30 ετών, μεγαλύτερη η ομάδα επιχειρηματιών 30-45 ετών.

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 2/9

- Η προηγούμενη εμπειρία σε οικογενειακή ή ξένη επιχείρηση λειτουργεί ως ωθητικός παράγοντας, η πλειονότητα είχε προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία.
- Σύμπτωση έδρας της επιχείρησης και εντοπιότητας της επιχειρηματία.
- Πολύ χαμηλή έως ανύπαρκτη πληροφόρηση για χρηματοδοτικά προγράμματα.
- Ελάχιστες διαθέτουν γνώσεις επαγγελματικής κατάρτισης και ελάχιστες προσέφυγαν σε προγράμματα επιδότησης – πρόβλημα πληροφόρησης.

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 3/9

- Θεωρούν τη γραφειοκρατική διαδικασία έναρξης της επιχείρησης μεγάλη και δύσκολα διαχειρίσιμη από τις ίδιες.
- Οι περισσότερες δεν διαπιστώνουν διακριτή συμπεριφορά λόγω φύλου από άνδρες επιχειρηματίες και φορείς.

β) Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί

- Ο θεσμός ισχύει από το 1950, αναβίωσε από το 1983 και μετά.
- Πολλοί φορείς (Γ.Γ.Ισότητας, ΥΠ.Α.Α.Τ., ΠΑΣΕΓΕΣ, ΑΤΕ, τοπικοί αναπτυξιακοί φορείς) συνέβαλαν στη συγκρότηση και υποστήριξή τους.
- Σήμερα φέρονται ως συσταθέντες πλέον των 140, διασκορπισμένοι σε όλη την ελληνική επικράτεια.
- Δύο κατηγορίες: Αγροτουριστικοί (15%), Αγροβιοτεχνικοί-οικοτεχνικοί (85%).
- **Δυναμικά αναδυόμενη κατηγορία:** οι συνεταιρισμοί παροχής υπηρεσιών εφοδιαστικής (catering).

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 4/9

Γιατί επιχειρηματικότητα ομάδας;

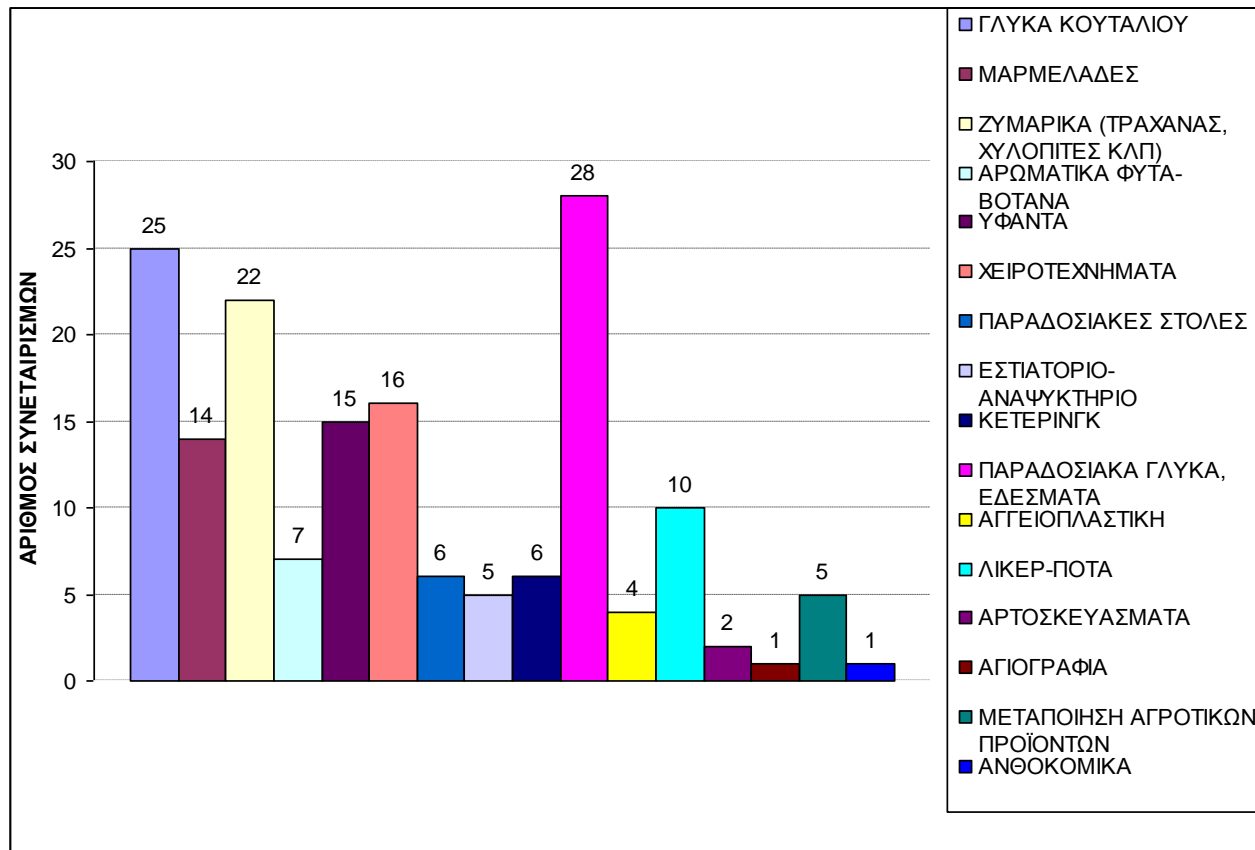
- αύξηση αυτοπεποίθησης
- μείωση οικονομικού ρίσκου
- αυξημένη παραγωγή και ποικιλία προϊόντων
- απόκτηση διαπραγματευτικής δύναμης

Αδυναμίες γυναικείων συνεταιρισμών:

- Υστέρηση σε κεφάλαια (χαμηλή συνεταιριστική μερίδα, λίγα μέλη, διστακτικότητα δανεισμού)
- Χαμηλή διοικητική και οργανωτική εμπειρία
- Προβλήματα εμπορίας των προϊόντων

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 5/9

**Δραστηριότητες των γυναικείων συνεταιρισμών
(πλην εκείνων που διαθέτουν καταλύματα)**

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 6/9

Όμως ορισμένοι είναι παραδείγματα καλής
πρακτικής

Παράγοντες επιτυχίας:

- Η θέση του χώρου λειτουργίας τους (όπως αναγνωρισμένοι τουριστικοί προορισμοί, τόποι με πολιτισμική παράδοση).
- Η παρακολούθηση της αγοράς και η προσαρμογή της προσφοράς στις συνθήκες που διαμορφώνονται (διαφοροποίηση δραστηριοτήτων, μηχανισμών διάθεσης κλπ).
- Η επιδίωξη διασυνδέσεων με Ο.Τ.Α. και τοπικούς αναπτυξιακούς φορείς (π.χ. εταίροι σε αναπτυξιακά προγράμματα, παραχώρηση δημόσιων κτιρίων με χαμηλό μίσθωμα).
- Η ηγετική ικανότητα των προέδρων τους.

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 7/9

2. Κάποια αποτελέσματα επιχειρηματικότητας από τον ευρωπαϊκό αγροτικό χώρο:

Διαφορετική συμπεριφορά κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας από τη συμπεριφορά κατά τα επόμενα (τη φάση ανάπτυξης).

κατά τα πρώτα χρόνια:

- Το εισόδημα είναι κύριος λόγος δημιουργίας της επιχείρησης (δευτερευόντως οι κοινωνικοί λόγοι αυτοεκτίμησης, καριέρας κλπ).
- Ανησυχία ότι θα λειτουργούν σε βάρος των οικογενειακών υποχρεώσεων.
- Μικρές επιχειρήσεις εποχικού χαρακτήρα.
- Προτίμηση επιχειρήσεων παραγωγικού χαρακτήρα, για να είναι κοντά στο σπίτι.
- Θέλουν να συμβιβάζουν καλά τους ρόλους «μητέρας»/ «επιχειρηματία».

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 8/9

- Φόβος για το δανεισμό, προτιμούν τις μικρές επενδύσεις, την αυτοχρηματοδότηση, τη χρήση υλικών από δεύτερο χέρι, ζητούν τη συνδρομή συγγενών/φίλων για επισκευές.
- Αρχίζουν χωρίς υπαλλήλους για να είναι εύκολη η αποδέσμευση αν δεν πάνε καλά.
- Δεν αναπτύσσουν εταιρικές σχέσεις, θέλουν να έχουν ένα μάτι ανοικτό σε όλη τη διαδικασία.
- Στα αρχικά στάδια νιώθουν να πιέζονται από την κριτική του περίγυρου.
- Στη ροή του χρόνου αισθάνονται να αυξάνεται το βάρος των καθηκόντων.

Προφίλ των γυναικείων επιχειρήσεων 9/9

κατά τη φάση της ανάπτυξης

- Διαχωρισμός εργασίας και οικογενειακής ζωής (ειδικές ώρες εργασίας), ανάπτυξη της επαγγελματικής ταυτότητας, ανεξαρτησία από την κοινωνική πίεση.
- Επενδύσεις σε μηχανήματα/υλικά, επενδύσεις σε επαγγελματική εκπαίδευση/κατάρτιση.
- Καταμερισμός εργασίας (ανάθεση απλών εργασιών σε υπάλληλο, ανάληψη του ρόλου της διαχείρισης).
- Εξομοίωση, βήμα-βήμα, της επιχειρηματικής συμπεριφοράς με την ανδρική.

Συμπερασματικά 1/4

- Στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης ανάπτυξης του αγροτικού χώρου η γυναίκα σκιαγραφείται ως δυναμικός παράγων με πολλαπλούς ρόλους και δυνατότητες συμβολών στην αγροτική ανάπτυξη.
- Οι κοινωνικές σχέσεις αναδιοργανώνονται διατοπικά και διαχρονικά και γίνονται όλο και πιο ανοικτές στις εξωτερικές αλλά και τις παγκόσμιες επιδράσεις σε σχέση με την εργασία και το φύλο, γεγονός που υποστηρίζει την απόκλιση διαχρονικά από τις παραδοσιακές ταυτότητες των φύλων.
- Οι παραγωγικές και οι εξωγεωργικές απασχολήσεις και η γυναικεία επιχειρηματικότητα αποτελούν καταλυτικό παράγοντα κατασκευής και ανακατασκευής ταυτοτήτων των φύλων.

Συμπερασματικά 2/4

Η Γυναικεία επιχειρηματικότητα είναι ζητούμενο, η πορεία είναι αύξουσα αλλά δεν είναι ανάλογη των θεωρητικών προσδοκιών στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης ανάπτυξης και πρέπει να ενισχυθεί με:

- Παρεμβάσεις επαγγελματικής κατάρτισης και θεματική στόχευσή της σε νέα πεδία:
  - στην καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος (ανάληψης κινδύνου, αναγνώρισης επιχειρηματικής ιδέας κλπ)
  - στις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας, στις τεχνικές προβολής/εμπορίας των προϊόντων, στην ποιότητα κλπ
  - στα πλεονεκτήματα της δικτύωσης ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων.
- Σχεδιασμό διαύλων διευκόλυνσης της διάχυσης της πληροφόρησης για προγράμματα κατάρτισης και αναπτυξιακά (π.χ στοχευμένες ενέργειες δημοσιότητας)

Συμπερασματικά 3/4

- Ανάπτυξη δομών συμβουλευτικής στο επίπεδο του επιχειρησιακού σχεδιασμού – παρακολούθησης των γυναικείων επιχειρήσεων (π.χ. στο πλαίσιο των περιφερειακών επιτροπών Ισότητας)
- Προώθηση της δικτύωσης ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (πολλοί τοπικοί αναπτυξιακοί φορείς έχουν την τεχνογνωσία από τη leader)
- Στην περίπτωση γυναικείων συνεταιρισμών προσανατολισμό τους προς νέες κατευθύνσεις, όπως π.χ. συνεργασίες για διευκόλυνση της πρόσβασης στην εσωτερική και εξωτερική αγορά, οργάνωση πρατηρίων-εκθετηρίων προϊόντων σε (νομαρχιακό ή) περιφερειακό επίπεδο.

Συμπερασματικά 4/4

- Ανάπτυξη δομών χρηματοδότησης χαμηλού κόστους (συνεταιριστικές Τράπεζες, μικροδάνεια, ιδέες από εφαρμογές σε άλλα κράτη).
- Απλοποίηση της γραφειοκρατικής διαδικασίας για την ίδρυση επιχείρησης και για την πρόσβαση σε αναπτυξιακά προγράμματα.
- Ενέργειες συμβιβασμού ρόλων των γυναικών, καταπολέμηση στερεοτύπων (π.χ. ενίσχυση προνοιακών υπηρεσιών φροντίδας μικρών παιδιών και ηλικιωμένων ατόμων, προβολή καλών πρακτικών γυναικείας επιχειρηματικότητας)

Βιβλιογραφία 1/2

Βασική

- B. Brandth. (2002) Gender identity in European family farming *Sociologia Ruralis* 42(3)/2002
- Ι. Γιδαράκου (2007) Γυνακεία συνεταιριστική επιχειρηματικότητα: Θεωρία και πρακτική. Στο *Συνεταιριστικοί Προβλήματα 2006-2007*. ΙΣΕΜ/Σταμούλης, σελ. 127-148
- Ι. Γιδαράκου (2008) Γυναικεία επιχειρηματικότητα και τοπική ανάπτυξη. Πρακτικά 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου ν. Καρδίτσας. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας, σελ. 309-330.
- T. Anthopoulos (2010). Rural women in local agrofood production: Between entrepreneurial initiatives and family strategies. A case study in Greece. *Journal of Rural Studies*, 26 (2010) 394-403.

Βιβλιογραφία 2/2

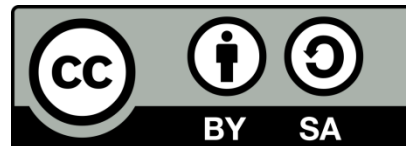
Πρόσθετη

- Ι. Γιδαράκου (2009) Θεωρητικές προσεγγίσεις στην ερμηνεία της κατασκευής της ταυτότητας των φύλων και των στερεοτύπων των ρόλων. (Σημειώσεις)
- Bock B. (2004) Fitting in and multi-tasking: Dutch farm women's strategies in rural entrepreneurship. *Sociologia Ruralis* Vol 44(3):245-260.
- Ι. Gidarakou, L. Kazakopoulos and A. Koutsouris (2008) Tracking empowerment and participation of young women farmers in Greece. In I. Asztalos Morell and B Bock (eds) *Rural Gender Regimes*. Elsevier, pp 143-166.
- Μ. Στρατηγάκη (επιμ) (2005) Επιχειρηματικότητα γυναικών. Gutenberg, σελ. 87-104 και 112-142.
- Ι. Γιδαράκου (1999) Ενδογενής ανάπτυξη της υπαίθρου και γυναικεία απασχόληση. Στο: *Υπαιθρος Χώρα-Η ελληνική Αγροτική κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα*. Εκδόσεις Πλέθρον. Σελ. 189-198.
- <http://www.wiley.com/bw/journal.asp?ref=0038-0199&site=1>
Sociologia Ruralis, Virtual Issues, February 2010, The Gendered Rural.

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

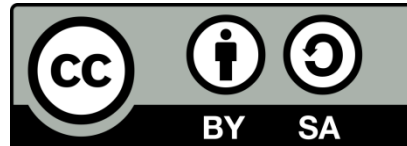
Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών 2014. Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Χαράλαμπος Κασίμης. «Κοινωνιολογία της Αγροτικής Ανάπτυξης». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://oceclass.aua.gr/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων, π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Η άδεια αυτή ανήκει στις άδειες που ακολουθούν τις προδιαγραφές του Ορισμού Ανοικτής Γνώσης [2], είναι ανοικτό πολιτιστικό έργο [3] και για το λόγο αυτό αποτελεί ανοικτό περιεχόμενο [4].

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

[2] <http://opendefinition.org/okd/ellinika/>

[3] <http://freedomdefined.org/Definition/EI>

[4] <http://opendefinition.org/buttons/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.